

Carl Gustaf af Leopold: Inträdestal i Svenska Akademien

Talare

Carl Gustaf af Leopold
Författare

Datum

21 juni 1786

Omständigheter

Carl Gustaf af Leopold var den första att tillträda stol nr. 16 i Svenska Akademien.

Mine Herrar!

Ett rum i Edert Samfund var hitintills alltid belöningen för utmärkta egenskaper, och hade kunnat äfven i dag blifva det. Men hvilka eftergifna fordringar Eder må kunna denna enda gång förebrås, är det icke mig som det tillhör att anklaga Edert ädelmod. Edert val vill vördas af tacksamheten, icke motsägas. Den sanna blygsamheten erkänner sin lägre förtjenst, men hon dröjer ej dervid med välbehag; hon gör ej deraf sitt talämne. Hon skall, vid tillfällen som detta, alltid snarare känna förbindelsen, att, så långt hon kan, bortgömma den.

Sverige, redan uråldrigt i ära, tillegnar sig nästan med hvart tidevarf något nytt slag deraf. Så länge Wasar beklädt vår thron, har åtminstone intet århundrade varit förloradt för svenska namnets anseende. Öppnen tideböckerna: sen der i ett enda uppträde tyranners spira krossad, rikets sjelfständighet försäkrad, religionen frilöst ur vidskepelsens fjettrar. — Ett annat tidevarf inträder: sen der vettenskaperna upplifvas igenom en stor Konungs frikostighet, våra vapen blänka omkring medelpunkten af Europa, och Sverige stifta fridslagar för de söndrade makter. Åter ett nytt århundrade — men tillslutom häfderna: och lemnom åt efterverlden att fullfölja. Det är hon, som skall upplyfta tacksamma händer för ännu en Gustavisk räddning: icke mera från främmande bojor, utan från ett slag af undergång, än nesligare — inbördes sjelfförstöring. Men efterverldens tacksamhet skall ej stanna vid detta enda föremål; hon skall finna flera: alla blidare yrkens uppmuntran genom belöningar och efterdömen; odlingens ära förenad med stridbarhetens; och tillika med arvet af Sveriges talrika hjelteminnen, äfven omsider arvet af ett språk, värdigt att skillra, mäktigt att fortplanta dem.

Att genom Edra förtjenster medverka härtill och begynna denna hos oss minnesvärda epok, detta, mine Herrar, har blifvit Eder ärefulla kallelse. Svenska snillet, manligt och fullt [3] af kraft, men hitintills föga uppmuntrad till sin högre utbildning, likasom föga ansvarigt för sina sjelfsvåldigare afsteg; smaken ofta villrådig emellan utlänningens finare odling och vår egen allmänhets; språket, lemnadt likasom i hvar mans hand, beroende af allas tycken, underkastadt allas granskning och lydigt för ingens rättelser; hela vår vitterhet, med ett ord, så i anseende till den mognade förtjensten, hvars företräde man icke alltid urskiljt med rättvisa, hvars företräde man icke alltid urskiljt med rättvisa, som med hänsigt till den vågsamma försökarn, hvars förvillelser man icke sällan hållit för utbrott af snille: allt, säger jag, har röjt nödvändigheten af en domstol, lika nyttig för begge; för den sanna förtjensten igenom sitt tryggande bifall, för den alltför dristiga medelmåttan igenom sin varnande uppmärksamhet. Det är en sådan domstol, mine Herrar, som Konungen skänkt nationen i Edert Samfund. Det är Edra insigter, Eder vaksamhet, som hon väntar sig utredda lärdomar i dessa ämnen, nya efterdömen för talangerna, öppnade utflygter för snillet, tydliga lagar emot ytterligheten.

Af dem, mine Herrar, som finnes värdiga att häri biträda Eder, och som i denna egenskap åtnjuta äran att bland Eder upptagas, fordra Stadgarne, att något ämne inför Eder afhandlas, [4] hörande till Edra yrken och värdigt Eder uppmärksamhet. Ett sådant ämne synes mig vara, framför många andra, sjelfva detta valspråk, som på en gång uttrycker både Eder stiftelses föremål och Edra personliga egenskaper. Den yppersta afhandling öfver Snillet och Smaken lemna tvifvelsutan Edra redan gifna efterdömen. En vida lägre förtjenst blir alltid, jag erkänner det, att blott söka utreda och stadga begreppen om dessa tvenne ord, underkastade så många olika tydningar. Några anmärkningar deröfver, hvartill vitterhetens närvarande tillstånd kunde synas föranleda, torde dock ej böra dömmas öfverflödiga. Om de förtjena Edert bifall, skola de troligen ej blifva utan all nyttig verkan. Om ej, skola de åtminstone förvärfva mig Edra rättelser.

Tillåten mig då, mine Herrar, att här till en början utmärka tvenne afvägar i begreppet om snille, rakt motsatte hvarandra, och begge tvifvelsutan lika klandervärda. Ägde jag lof att för ett ögonblick glömma den grannlagenheten i uttryck, som detta rum af mig äskar; finge jag nämna dessa afvägar med deras naturliga namn, skulle jag bättre uttrycka dem än jag nu gör, då jag kllar den ena för vishetens, och den andra för den blinda utflygtens.

Icke att den sanna visheten skadar snillet. [5]Vare hon alltid dess ledsagande syster, eller dess värdiga domare. Men om den kortsynta medelmåttan lånar hennes namn och anseende: om hon, förälskad i sitt eget ärbara skick, sin skridande metodiska gång, sina ömtåliga betänkligheter, gör dem till villkor och lagar för snillet utflygter: om hon sätter, utan eftergift, fördomens gränser för tanken, konstregelns för inbillningen, och ett halfdanadt språks för uttrycket: om öfver eller utom hennes krets all upphöjning blir i hennes ögon ytterlighet; all liflig väckelse, lättsinnighet; all ny väg, förvillelse: då bör det fruktas, att hon föga gagnar ett lands vitterhet. Man har i synnerhet skäl till denna fruktan, om hon äger det borgerliga anseende, att hon kan gifva ett slags ton åt det allmänna omdömet, eller om sällskapshöfligheten skänkt henne det namn af kännare, som berättigar henne att begära ljud. Det är af sådana fäder, som man ser någon gång aflas dessa amfibier i vitterheten, tillhörande hälften luften, hälften jorden, och som trampa prosans fotspår, under det de bära poesinens vingar.

Förlåtligare i sin orsak, men ej mindre tadelvärd i sina följder, är den andra ytterligheten, som jag med ett lindrigare namn vill kalla snillet förvillelse. Den består antingen i ett bemödande att höja sig öfver förmågan, eller i en [6]förmåga, som utsväfvar öfver gränser och måtta. Man har sett författare, hvilka ägt nästan alla egenskaper af snille, utom den att styra och bruka det. Födde med ett slags misshag för det sorgfälligare i alla ämnen, söka de mindre dugbarhetens visa inrättning, mindre prydlighetens behag, än den spänning, som fordras för att åstadkomma stora verkningar. De åstunda icke bifall, de vilja beundras. Beröm, gifvet af en stående, en sittande läsare, smickrar dem föga; det måste ske af en knäböjande. Deras stil saknar måhända ej glans, kraft och träffande drag; de uppsvinga sig någon gång verkligen på eldsvingar; men det sken de kasta omkring sig, är något helt annat än dagsljuset; det upplyser ej, leder ej, fågnar ej: det bländar och förbryllar. Like luftsyner, irra de mera omkring, än röra sig i afmätta banor; välja af ämnen, som de behandla, helst den åsigt, som kan förvåna läsarn; styras af hugskott, mera än af ändamål och tankelagar, föraktande gudomligen det granskande vettets enkla erinringar.

Man må icke tro, att detta slag af svag urskillning är en oförmögenhet af den arten, som genast faller en hvar i ögonen. Det är så långt derifrån, att det minsta antalet af läsare der saknar eftertanken, som förlorar sig, under det att alla beundra inbillningens flygt, eller [7]sinnesrörelsen, hvilken utbryter med häftigheten af en ström, som krossar dammen. Ju mera högt sväfvande

inbillning, tänker man, och ju mera brusande känslöström, ju större snille; men det förhåller sig icke sällan på ett alldeles omvänt sätt. — Förståndet och sakernas rätta kännedom böra säkert vara från snillet oskiljaktiga. Det goda vettet måste regera inbillningen och känslkraften, som, öfverlemnade åt sig sjelfva, alltid yttra sig med blindhet och öfverilning. Så ofta detta ledande öga saknas eller slumrar, förlorar ock författaren det anseende af sann ingifvelse, som borde tillvinna honom, tillika med allas beundran, äfven alla vettigas högaktning. Och hvad är han den förutan? En äfventyrare i snillets verld, som ger skådespel åt den nyhetslystna menigheten.

Dragom här af den slutsats, att begge dessa hvarannan motsatta begrepp om snillets natur lika långt afvika från sanningen. Utan tvifvel fela de, som med detta upphöjda namn hedra allt medelmåttigt förstånd, uttryckt i försvarlig meter eller smyckad prosa, och lyckligen frälst från alla möjliga fel af tankens djerfhet eller inbillningens yppighet. Men visserligen fela de ej mindre, som vilja förstå med snille ingen ting annat, än idel storhet, styrka, förstummande inbillningsfart, med ett ord, äfventyrande bålhet, utan dervid [8] förutsatt afseende på allmänt förnuft, ändamål och sammanhang. De hafva rätt desse sednare, att allt sant snille måste dömmas efter styrkan af sina verkningar på människosinnet, och bestå i deras ovanlighet; men deras motsägare hafva ej mindre rätt deri, att allt sant snille måste också behålla naturen af sant och rent förstånd; likasom vid all försköning af människoverk, redbarheten, nyttan, det väsendtliga värdet måste, om ej blifva större derigenom, åtminstone ej alldeles försvinna. Föreña dessas visare pröfning med de förres starkare sinneslyftning eller rikare skapelser, och deraf skall uppkomma det begrepp om snille, som i alla tider skall blifva det rätta: förståndet, känslan, bildningskraften, i gemensam uppflygt lyftande eller styrande hvarandra.

Det gifves någre lycklige författare, danade till detta kall af naturen likasom med en särskilt sorgfällighet; några gynnade själar, som med den rikaste bildningsgåfva och den lifligaste känsla föreña den sällsynta förmågan, att alltid behålla samma omdömetts klarhet, samma lugn i eftertanken. Man skall finna, att denna säkrare styrka sällan tillfallit andra, än dessa urskiljande, betänksamma sinnen, hos hvilka snillet hämtat sin näring från bekantskapen med förstånds- och naturverldens redbara föremål, i stället för att söka [9] den jag vet ej i hvilken tom höjd. Med den mognad i omdömen, som här af plägar grundläggas, kunna deras grundsatser i vitterheten ej annat än lika långt åtskilja sig från fördomens inskränkning, som från den laglösa utsväfningen. Allt hvad som

blott har en ensidig rätthet; all förtjenst, som skrytsamt öfversväfvar sitt mått, eller icke uppfyller det, kan ej tillfredsställa dem. För dem är snille: icke blott storheten, rikedom af tankesyner och bildningsformer, utan äfven så mycket deras sanning, klarhet och förening till ändamålet. För dem är styrka: ännu mera sammansättningskraft, än hänförelsens. För dem är skönhet: ordning, måtta, öfverensstämmelse. Derifrån — låtom oss häri tro en stor domares vittnesbörd — derifrån dessa mästerliga stycken, hvaraf ingen del utmärker sig genom sin bålhet eller sällsamhet, intet drag är äfventyradt; men hvaraf allt äger ett sant värde af både ämne och daning, och som i det hela skänka sinnet njutningen af den möjligaste fullkomlighet.

Då man talar om snillet med hänseende till dess fullkomligheter eller brister i utförandet, talar man icke då med detsamma om smaken, fastän under ett annat namn? Ty är det icke i grunden samma själs-egenskap, som lär konstnären både att undvika det falska och stötande, och att [10]finna det sanna, det träffande, hvarmed han förtjusar? Man kan, icke neka poeten, som skapar stort, smak i det stora han skapar lyckligen, fastän världslosadt i dess ringare delar. Man kan icke neka kännaren, som skrifver, snille, i det han skrifver med behag, fastän utan förtjenst af stora eller träffande drag. Dessa egenskaper kunna då sägas vara i grunden af samma natur, och bristen af smak således alltid innebära tillika en brist af snille; ehvad man må göra för att icke nödgas erkänna det.

Men inlåtom oss ej i dessa finare forskningar, som ofta ej föra till det ljus de synas lofva. Behållom hellre den allmänna meningen om skiljaktigheten af dessa tvenne egenskaper. Rikedomen, styrkan, höjden af tankar, bilder, sinnesrörelser; se der, efter den antagna delningen, snillets högre lott; gåfvan för det angenäma, uttryckets, vändningens, med ett ord, stilens behag; se der, som den allmänt anses, smakens egentliga förtjenst.

Detta begrepp om smaken saknar ej en viss grund af sanning: det är blott halft och ofullkomligt. Icke må det nekas, att uttryckets och skrifartens behag ju förutsätta hvad man kallar smak, och bevisa den. Men det äger icke lika sanning, att den endast består i dessa egenskaper. Ty om [11]det ej kan bestridas, att vitterheten ju äger vissa slag af vida större fordran på hög anda och stark effekt, än på det egentligen angenäma och de finare behagen, så skulle deraf följa, att smakens förtjenst kunde i arbeten af dessa större slag antingen helt och hållet eller till det mesta umbäras. Man skall ej fela att finna orimligheten af denna slutsats; men hvilken annan har man då gjort, så ofta man velat första med smak

endast ett slags lägre snille, en viss gåfva för det behagliga, och velat anse dess åberopade fordringar, på denna grund, föga gällande för arbeten af högre art och bestämmelse?

Man kan aldrig på ett fullkomligare sätt öfvertygas om falskheten af denna mening, än då man företager sig granskningen af sådana skrifter, i hvilka, med all förtjenst af höga och lysande snilledrag, smakens brist likväl ofta låter med stort misshag känna sig. Det skall vid sådana tillfällen röjas, att det är i dessa arbeten visserligen ej blott det finare behaget, den icke alltid nödvändiga ljufheten, som man då saknar med förminskadt nöje, eller alldeles förloradt; utan vanligen något mera och helt annat, vare sig ordning, öfverensstämmelse, klarhet, måtta, tillbörlighet, med ett ord, pröfningens sorgfällighet och konstlagarnas åttlydnad. Det blir deraf tydligt, att om [12] smaken kan i visst afseénde med skäl anses, såsom en gåfva för det angenäma, innebär dess natur likväl ännu något mera, och blir, i denna vidsträcktare mening, omdömetts pröfning af ett arbetes bästa anläggning och visaste utförande.

Att dessa skrifartens ljufvare behag, som bära i allmänhet namn af smak, icke äga värdet af den stora skapande sinnesgåfvan, som alstrar förrådet af djupa tankar eller starkt väckande bildsyner, det är ett påstående, som man hört i våra dagar ofta upprepas, och som ej kan ogillas utan orättvisa. Men när den slutföljd deraf drages, att dessa högre, starkare, lifligare skönheter göra således redan nog till en författares ära, och göra derigenom umbärligt allt hvad till deras förtjenst kunde af smaken ännu vidare tilläggas; då blir ett sådant påstående visserligen ett uppenbart missbruk af detta ords tvetydiga, eller, hellre sagdt, flerfaldiga mening.

I sanning, mine Herrar, om smaken, i enlighet med så många andra ord af lika natur, utvidgar sig till flera bemärkelser; om den är ett slags mindre snille i de små ohärmeliga behag, som den strör öfver skrifarten, och tvertom visserligen ett ganska stort slag af snille i den höga majestätiska skönhet, som skiljer Virgiliï hjeltedikt ifrån Lucani; om den är samhällsodling, då man [13] betraktar den såsom en aflägsnande känsla från det i seder och språk stötande: hvad är då denna sinnesgåfva, när den omfattar hela sammansättningen, granskar delarnas motsvarighet till hvarandra och till det hela, väljer toner och färgor, afsöndrar det obehöriga, ger kraft åt slappare ställen, ljus åt otydliga, vishet åt dristigheten, måtta åt styrkan, förädling åt sinnligheten, med ett ord, dömmet om det rätta till ändamålet? Hvad annat, än pröfning, urskillning, förstånd? och i hvilket

snille-arbete, eller i hvilken del deraf blifva ej dessa egenskaper af outhärlig nödvändighet?

Det är en föga erkänd förvillelse, som sedan någon tid blifvit vanligare bland oss, att hänskjuta sig till den allmänna goda smaken, då man har den olyckan att se sitt arbete vanprisadt i det samfund hvori man lefver. I grunden gör man intet annat, än vädjar ifrån en verklig domstol, som man fruktar, till en domstol, som icke bevisligen finnes någorstädes, och inför hvilken man aldrig kan kallas att ansvara. Ty hvar finnes hon oemotsägligen, denna allmänna, fördomsfria smak, dessa med naturens egen hand föreskrifna och ur den ursprungliga skönhetens verld hämtade begrepp och reglor? Reglor, som till ingen del bildat sig efter något folkslags särskilda lynne, något klimats stelare eller blidare beskaffenhet, [14]något hofs högre förfining, någon menighets råare sinnesart, någon författares behagligare fel? Vanor, inrättningar, sätt att lefva, sätt att tänka och känna, äro icke de samma på alla ställen. Icke ens skriftsättets erkända förtjenster behålla öfverallt samma bifall. Tanken eller bildningen, styrkan eller ljufheten, den mogna pröfningen eller det lekande behaget, den ädlare naturen eller den lägre, taga ömsevis företrädet efter seder, odling och inbillningsgåfva. Alla folkslag och tider komma öfverens i något, men åtskilja sig i annat; och hvart och ett egnar åt sin smak det högsta bifallet.

Icke nog. Utom denna olikhet, hvarigenom nationerne åtskiljas, gifves äfven en personlig, som ej ringa bidrager till denna omdömetts stridighet. Som den beror af hvar enskilt människas olika natursgåfvor, lefnadssätt, uppfostran, sinnesart, så kan den ej fela att vara betydlig. Den ena, rikare på känslor, än på stora begrepp, förtjusar af Racines ömma och rörande skrifart, och finner köld och obehag öfverallt annorstädes. En annan, född med en brinnande och flygande inbillning, förvillar sig vällustigt med Milton och Klopstock i deras höga och djerfva utflygter, beundrar med hänryckning deras mäktiga skapelser, och kastar derifrån ett medlidande öga ner på Voltaires vältaliga vishet i Henriaden. [15]Somliga älska den höga och prunkande stilen, den tilltagsna, skärande satiren, den filosofiska djupheten: andra åter det blygsamma och behagliga skriftsättet, det lätta och lekande skämtet, det fina vettets behag. En söker den fria naturen ensam i målningar och skrifter; en annan fordrar den upphöjd af filosofiska åsigtter, eller ordnad och vårdad af samhällsvettet. I denna ständiga ombytlighet af sinnesgåfvor och omdömen, ifrån folk till folk och ifrån man till man, genom hvilket organ förklarar sig nu, frågar jag, den allmänna smaken? Hvilken nation, hvilket samfund, hvilken enskilt kan bevisa sig vara utan jäfvighet dess rätta

tolk? Eller hvar finnes således i all dess obestridda myndighet denna högsta domstol, som man låtsar underkasta sig? Visserligen ingenstädes. Men fastän detta måste medgifvas; fastän intet samhälle, ingen enskilt kan med fog tillmäta sig detta anseende af högsta ofelbarhet, gifves derföre ej ett allmänt rätt i skönhet, likasom i förstånd, merendels lätt att urskilja för hvar och en, som äger känsla för den förra och vill bruka det sednare? Och nu: att beständigt åberopa sig detta allmänt rätta, utan att i någons omdöme vilja igenkänna dess utslag, man säge mig, för hvad annat bör det hållas, än för det beqvämaste sätt, att, genom bestridandet af [16] all enskilt granskning, undandraga sig all möjlighet af kritik i allmänhet?

Man kunde för öfrigt invända mot dessa författare, att de, tillika med kritikens gilltighet, jäfva på detta sätt äfven berömmets. Men det är icke så långt de sträcka deras påstående. Det är blott i ogillandet, som de finna väld och enskilda fördomar, icke i bifallet.

Det har varit en ofta väckt fråga, huruvida kännedomen af konstreglorna och begrundandet af de bästa efterdömen göra nog till smakens fullkomlighet, eller huruvida den förfining, som anses vinnas i en upphöjdare sällskapskrets, vore ännu dertill af en bevist outhärlighet? Jag skall ej tillmäta mig rättigheten att avsluta denna strid emellan lyckans fåfänga och natursgåfvornas. Den har tvifvelsutän, som alla andra, sina olika synpunkter, under hvilka den kan dömmas olika. När Dalin skref sin Argus, detta mästerstycke på hans tid af förädladt språk och intagande skrifart, med hvilket intet äldre arbete hos oss kan på långt afstånd jemföras, då var Dalin en yngling, nyss utgången ur den låga fädernehyddan: han hade ej lefvat i hvad man kallar det bättre umgänget: han gick in i verlden, och gaf deråt, vågom säga det, den upphöjning han sjelf [17] medförde, icke den han dragit derifrån. Sedan åter Dalin grånat i hoflefnaden, sedan han utmärkt nästan hvar dag med någon ny skapelse af sin rika inbillning, någon ny stråle af qvickhet, man säge mig, röjde hans arbeten efter trettio års högre umgänge en större fullkomlighet i smak, än den hvarmed han började sin bana? Svenska vitterheten antog af honom den förbättrade skrifart han infört: men smaken var ännu, äfven hos honom, långt ifrån fullkomligheten. Den behöll alltid sina märkbara brister, och den högre sällskapslefnaden hade kanhända icke på en enda förminskat antalet deraf.

Å andra sidan erkännom en sanning, oförneklig genom sjelfva sin historiska visshet. Erkännom, säger jag, att af alla dem, som med nationernas enstämmiga

bifall upphöjt sig till mönster af smakens fullkomlighet, ingen enda finnes, som icke lefvat upptagen och införlifvad i den ädlare sällskapskretsen. Virgilius och Horatius, Racine, Boileau, Voltaire, Pope, Addison, voro alla upptagne medlemmar af de högsta umgängen, och hvilka andra mönster af smakens fullkomlighet räknar då verlden när hon blott nämner de yppersta?

Det är, nekom ej dertill, i den upphöjdare sammanlefnaden, som smaken synes böra, af ett [18]slags nödvändighet, både snarast hemfästa sig och allmännast utvidga sitt inflytande. Det högre umgänget, mindre gränsande till samhällets lägre förrättningar, mera förfinadt äfven i sinnliga njutningar, mera omgifvet af det sköna i konsterna, mera i behof af sinnets lifligare väckelser, måste just derföre, mera än andra klasser, af sig sjelf närma sig till denna finare pröfningsgåfva. Det är här, om någorstädes, som den tyckes böra förvandla sig ifrån blotta osäkra tycken, såsom hos allmänheten, eller blott minneslagar, såsom stundom hos den konstlärde, till en verklig sinnesdaning, hvilken öfverallt uttrycker sig i lefnadsart, tänkesätt, språkton, bemötande; öfverallt vill finna en motsvarighet dertill, hos författaren som hos umgängsmannen.

Det har kunnat hända, att smakens fullkomnande icke alltid varit en följd af upptagandet i dessa lyckans lysande kretsar. Det högre umgänget har ej strax varit, hvad det genom en allmännare böjelse för läsning och en till höjden bragt vitterhet i de flesta länder sedan blifvit. Det har ej kunnat skapa, ej förädla smaken hos författare, innan dess egen smak i vitterheten var af dem skapad och förädlad, och det har behöft stora skribenter, för att kunna genom sina fordringar bilda deras efterföljare. Men sjelf fullbildad, [19]erkännom det, har den högre verlden merendels starkt inverkat på snilleverlden.

Emellertid sedati stora efterdömen i vitterheten blifvit tid efter tid talrikare; sedan alla nationers mästerstycken, Roms och Greklands, Frankrikes och Italiens, Englands och Tysklands, kunna med lätt möda sammanhållas; och sedan man har i böcker, om det uttrycket tillåtes mig, äfven hela sällskapslifvet, manne också i vara dagar den så kallade stora världens läroskola blir i detta afseende ännu af lika nödvändighet? Möjligtvis skall en dag den högre bildningens utspridning till större och större kretsar af samhället göra närmandet till den högsta deribland, och det personliga upptagandet deri, åtminstone till vitter förtjenst, umbärligt. Dessförinnan likväl, och som allt ännu visar sig, anmärker jag blott ur egen tillfällig erfarenhet, att medelmåttan, gynnad af lyckan med detta företräde, vinner derigenom någon gång begrepp

om en förädling af seder och språk, hvarifrån medelmåttan, sluten inom umgängets lägre kretsar, icke ens gissar huru långt hon aflägsnar sig.

Tillåten mig nu, mine Herrar, att ifrån ett ämne, hvaröfver jag vågat några ofullkomliga betraktelser, vända mig till sjelfva det upplysta [20] Samfund, inför hvilket jag talar. Och till hvilken deribland föres jag med större rättvisa, än till Eder, Herr Friherre, som i dag, Ordförande i detta Samfund, räcker mig från Sånggudinnans altare samma ledande hand, af hvilken mitt första framträde ur mörkret nyligen på ett så ädelt sätt möttes och hägnades. Denna enskilda erkänsla skulle ej här våga höja sin röst, om hon i grunden vore annat än en fortsättning af den allmänna, som sången och konsterna blifvit Eder hos oss skyldige. Hvilket snille hafva våra dagar sett uppstiga, som ej funnit i Eder en välgörare, och hvars lyckligare tillfälle att följa sin kallelse icke varit till en del gåfvan af Edert rättvisa förord? Hvilket af de vackrare yrken är det väl, som man ej sett vid Eder hand nalkas thronen, och på hvilket Ni ej nedkallat Monarkens blickar? I sanning, Herr Friherre, om svenska vitterheten lånat af Edert snille nya behag, så är det en ära, som Ni sjelf delar med henne, och som kunde böra afräknas på hennes förbindelse. Men Edert nit för hennes tillväxt, Eder alltid mötande välvilja, Edra främjande omsorger — se der de fordringar, som Ni äger hos henne oafkortade, och som hon en dag skall betala åt Edert namn.

De tre svenska regenter, hvilka Stadgar eller beundran närmast införlifva med denna [21] Stiftelse, hafva redan funnit häfdatecknare eller skalder, värdige att emottaga omsorgen för deras namns odödlighet. Wasars stamfader har sett för längre tid sedan en manlig vältalighet öfverlemna hans minne åt efterverlden. Icke nog: den i våra häfder evigt lysande epok, som med honom började, har för våra ögon och våra hjertan blifvit med ohärfelig skönhet upplifvad på scenen af en skald, som sjelf gjort en egen i svenska snillets historia. Gustaf Adolfs segrande fall har blifvit besjunget af ett snille, hvars namn tideböckerna redan förenat med samma hjeltes, och som till sina fäders odödlighet lagt en annan, honom ensam tillhörig. Carl Gustaf, Sveriges vågsammaste härförare, har blifvit följd af en lika så hög, lika så vägande sångare, som, upplifvad af sin hjeltes efterdöme, underlagt svenska vitterheten en ny lysande tillhörighet, den episka sången: ett skaldeslag, som hon intilldess mera tillegnat sig än besutit Desse store män hafva erhållit minnets belöning i Edra arbeten, mine Herrar, mera varaktig än bronzen som förvarar den förste Gustafs likhet, och som under konstnärens hand skyndar att antaga den andras. Men hvilken lycklig röst skall en gång sjunga den Tredjes ära? Åt hvem anförror den svenska Sånggudinnan minnet

af sin största välgörare? Och J vårdare af [22]svenska dygder, invigde tolkar af nationens rättvisa, hvad pris egnen J åt sjelfva Stiftaren af det Tempel, hvarest detta lysande kall af Eder utöfvas? Hvilken lager besluten J åt den Hjelten, som upplifvat bland oss tillika med friheten hennes begge värdiga ledsagare, upplysningen och smaken? Åt den välgörande, visa Regenten, som danar sitt folk, icke att oupphörligen darra under krigslyckan, utan till en nation, upphöjd genom förståndets yrken, och en dag minnesvärd genom sederna? Att glansen af hans minne aldrig må afblekna, aldrig höljas af seklernas dimma, blifve detta Eder omsorg, J Sångens Svanor, J häfdernas bevarare! Men ett större verk återstår ännu. Ett kommande slägte begär att af Eder Konungs stora egenskaper få vörda ett ännu lifligare aftryck, än det, som harmoniens ingifvelser eller häfdatecknarens pensel kunna skänka. Detta stora verk är börjadt och skall fullbordas. En vis ur Edert sköte, mine Herrar, skall deri förvara sitt eget namn åt odödligheten. Och då efterverlden, under en annan Gustaf Adolfs spira, ser uppfyllas allt hvad detta stora namn innebär, skall hon ej heller förgäta hvad hon blifvit skyldig åt Gustaf Adolfs Lärare, och skall med ökad vörndnad för Edert Samfund, mine Herrar, påminna sig att äfven Han tillhörde Eder.

Taggar

1780-tal, 1786, Författare, Inträdestal, Man, Svenska Akademien

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/carl-gustaf-af-leopold-intradestal-i-svenska-akademien>